

DOI <https://doi.org/10.11603/2312-0967.2024.3.14859>
УДК 615.15:613.88

РОЛЬ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ У ВИБОРІ ТА ЗАСТОСУВАННІ КОНТРАЦЕПТИВІВ

О. А. Темірова, І. Ю. Савченко

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ
lfitsner@gmail.com

ІНФОРМАЦІЯ

Надійшла до редакції / Received:
30.07.2024
Після доопрацювання / Revised:
28.08.2024
Прийнято до друку / Accepted:
04.09.2024

Ключові слова:

контрацептиви;
бар'єрні засоби контрацепції;
фармацевтична опіка;
анкетування;
інформаційна робота.

АНОТАЦІЯ

Мета роботи. Дослідити роль фармацевтичної опіки у процесі вибору та застосування контрацептивних засобів, а також визначити роль фармацевтів у підвищенні обізнаності відвідувачів аптек, покращенні їхнього репродуктивного здоров'я та забезпеченні ефективності використання контрацептивних методів.

Матеріали і методи. У дослідженні використовували методи інформаційного пошуку, анкетування та порівняльного аналізу. Проведено анкетне опитування 70 студентів та 40 аптечних працівників, які відповіли на питання про вибір, використання контрацептивів і роль фармацевтичного супроводу.

Результати й обговорення. Результати опитування показали, що презервативи є найпоширенішим методом контрацепції серед студентів (77 %), у той час як 13 % використовують пероральні контрацептиви, а 10 % надають перевагу календарному методу. Найважливішими факторами при виборі контрацепції для респондентів були безпека (85 %) та ефективність (84 %). Близько 60 % опитаних вважають, що фармацевти мають необхідні знання для надання якісної консультації, тоді як 10 % респондентів зверталися до фармацевтів за порадою при виборі контрацептивного засобу. Опитування фармацевтів показало, що 88 % з них рекомендують презервативи, тоді як 12 % пропонують альтернативні методи контрацепції. Більшість фармацевтів (67 %) надають рекомендації щодо правильного використання контрацептивів за запитом відвідувачів, тоді як 97 % стикаються із запитом на екстрену контрацепцію. Встановлено, що 60 % аптечних працівників не забезпечують відвідувачів інформаційними ресурсами з питань контрацепції.

Висновки. Фармацевтична опіка відіграє важливу роль у підвищенні обізнаності населення щодо контрацептивних засобів, забезпечуючи пацієнтам доступ до інформованої підтримки. Важливим завданням є розробка протоколу фармацевта для оптимізації фармацевтичної опіки при відпуску контрацептивів. Окрім того, необхідно збільшувати співпрацю лікарів та фармацевтів з питань використання засобів контрацепції.

Вступ. В Україні рівень небажаних вагітностей і частота абортів залишаються високими, що підкреслює важливість проблематики планування сім'ї та застосування методів контрацепції. За даними 2022 р.,

кількість зареєстрованих абортів перевищила 200 тис. випадків. Аборт є медичною процедурою з високим ризиком, що може призвести до серйозних ускладнень, таких, як інфекційні захворювання, по-

дальше безпліддя, а також негативно впливати на психоемоційний стан жінки. Основним чинником, що сприяє такій ситуації, є недостатня обізнаність населення та небажання використовувати сучасні методи контрацепції [1, 2]. На фармацевтичному ринку представлений широкий спектр контрацептивних засобів із різними механізмами дії, включаючи бар'єрні, гормональні, внутрішньоматкові та інші, що забезпечує можливість індивідуального підбору контрацептиву відповідно до потреб та умов життя [3].

Забезпечення ефективності контрацептивів залежить від дотримання пацієнтами рекомендацій щодо їх правильного використання. У цьому контексті важливим, але недостатньо дослідженим, є внесок фармацевтичних працівників у забезпечення раціонального та безпечного використання засобів контрацепції. Це вимагає від них високого рівня професійних знань та належної кваліфікації для надання індивідуальних консультацій відвідувачам.

Мета роботи. Дослідити роль фармацевтичної опіки у процесі вибору та застосування контрацептивних засобів, а також визначити роль фармацевтів у підвищенні обізнаності відвідувачів аптек, покращенні їхнього репродуктивного здоров'я та забезпеченні ефективності використання контрацептивних методів.

Матеріали і методи. У дослідженні застосовували методи інформаційного пошуку, анкетного опитування та порівняльного аналізу. Опитування проведено серед студентів та фармацевтів з метою вивчення рівня обізнаності щодо контрацептивних засобів, практичних аспектів їх вибору та використання, а також оцінки ролі фармацевтичного супроводу в цьому процесі.

Анкета для студентів включала реєстраційні питання (вік респондентів, стать, наявність дітей), а також запитання, спрямовані на уточнення рівня обізнаності щодо різних видів контрацепції, їх застосування, планування вагітності та оцінку ролі фарма-

цетва у виборі контрацептивних засобів. В опитуванні взяли участь студенти Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. Загальна кількість респондентів становила 70 осіб, серед яких 65 жінок і 5 чоловіків. У дослідженні також взяли участь 40 фахівців зі сфери фармації (табл. 1). Вибір респондентів здійснювали на основі визначених критеріїв, які включали рівень кваліфікації та досвід роботи у фармації, що забезпечило високу надійність та валидність отриманих результатів. Анкета містила як закриті, так і відкриті питання, спрямовані на вивчення стандартних процедур відпуску контрацептивів, індивідуальних підходів до консультацій пацієнтів, а також ідентифікацію можливих бар'єрів у доступі до цих засобів.

Під час планування та проведення дослідження були суворо дотримані біоетичні норми, зокрема, урахування прав та добровільної згоди учасників. Обробку результатів дослідження було проведено з використанням програмного забезпечення Excel для забезпечення систематизації та аналізу отриманих даних.

Результати й обговорення. За результатами опитування студентів, встановлено, що презервативи є найбільш поширеним методом контрацепції серед усіх респондентів. Так, 77 % вказали на їх використання як на основний контрацептивний засіб. У свою чергу, 13 % застосовують пероральні контрацептиви, тоді як 10 % від усіх опитаних надають перевагу календарному методу запобігання вагітності (рис. 1). Зокрема, найважливішими факторами, якими керуються при виборі певного методу контрацепції, є: безпека засобу (85 %), ефективність методу (84 %) та його доступність (50 %).

Встановлено, що майже 23 % опитуваних, або їх партнери використовували засоби екстреної контрацепції після незахищеного статевого акту. Станом на 1 лютого 2024 р. в Україні відпуск засобів екстреної контрацепції здійснюється за рецептом. Водночас у

Таблиця 1

Характеристика контингенту фармацевтичних працівників

Параметр	Кількість	Питомий показник (%)
Посада		
Завідувач	14	35,0
Фармацевт	13	32,5
Асистент фармацевта	13	32,5
Стаж роботи		
До 1 року	11	27,5
1–3 роки	14	35,0
4–6 років	7	17,5
7–10 років	3	7,5
Більше 10 років	5	12,5

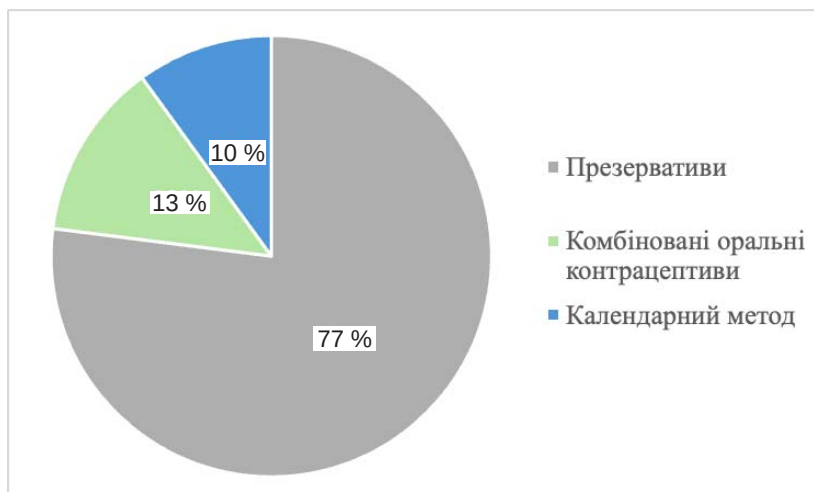

Рис. 1. Розподіл використання різних методів контрацепції серед респондентів.

23 країнах Європейського Союзу та 21 штаті США запроваджено законодавство, яке дозволяє фармацевтам відпускати гормональні контрацептиви без рецепта [4]. Така практика сприяє зменшенню навантаження на заклади охорони здоров'я, підвищенню доступності контрацептивних засобів та розширює роль фармацевтів як важливих учасників первинної медичної допомоги, надаючи їм можливість сприяти покращенню репродуктивного здоров'я населення.

Варто підкреслити, що при виборі застосування оральних контрацептивів 90 % респондентів звертаються до лікаря-гінеколога, а 15 % – до консультанта з репродуктивного здоров'я в медичному закладі. У той же час 12 % опитаних вказали на можливість звернення за консультацією до фармацевта або іншого кваліфікованого фахівця, а 6 % користуються рекомендаціями, отриманими з інтернет-ресурсів. Це вказує на перспективи розширення інформаційної ролі фармацевтів у сфері репродуктивного здоров'я.

В анкетуванні респондентам було запропоновано оцінити власний рівень знань щодо контрацепції. Більшість учасників (54 %) зазначили, що мають достатній рівень обізнаності про методи контрацепції, тоді як 43 % володіють лише базовими знаннями. Водночас 3 % респондентів повідомили про відсутність будь-яких знань щодо контрацептивів. Це підкреслює важливість ролі фармацевтів у наданні достовірної інформації та підвищенні рівня обізнаності населення про сучасні методи контрацепції. Близько 60 % респондентів вважають, що фармацевти мають усі необхідні знання та професійні навички для надання якісної інформації та кваліфікованих консультацій щодо методів контрацепції. Крім того, 10 % опитаних зверталися до фармацевта за порадою при виборі контрацептивного засобу. Важливо відзначити, що 14 % респондентів отримали корисні рекомендації щодо використання контрацептивів, з яких 8 % отримали консультації про різновиди контрацептивів, їхні переваги та недоліки, що необхідно враховувати при виборі засобу. В результаті, 11 % осіб прийняли рішення про вибір контрацептивного засобу на основі рекомендацій фармацевта.

Згідно з результатами опитування фармацевтів, 88 % респондентів рекомендують використання презервативів, тоді як 12 % пропонують альтернативні методи, зокрема, вагінальні супозиторії та комбіновані оральні контрацептиви. Було встановлено, що близько 57 % опитаних фармацевтів під час рекомендації контрацептивів враховують такі фактори, як вік, стать, стан здоров'я та побажання відвідувача стосовно тривалості використання контрацепції. Решта 43 % приділяють увагу індивідуальним обставинам відвідувача під час надання консультацій. Згідно з результатами опитування, більшість фармацевтичних працівників (67 %) надають рекомендації щодо правильного використання контрацептивів виключно за умови запиту відвідувачів, тоді як 34 % роблять це лише за відсутності черг та наявності часу для проведення консультації. Це свідчить про важливу інформаційну роль фармацевтів у сфері контрацепції, хоча їхня активність у наданні консультацій часто залежить від часу та запиту з боку відвідувачів аптек.

З'ясовано, що майже 97 % опитаних фармацевтів стикалися із запитом відвідувачів щодо рекомендацій засобів екстреної контрацепції. З них 77,5 % рекомендували екстрені контрацептиви та надавали відповідні поради щодо їх використання, тоді як 19,5 % радили звернутися до лікаря для отримання призначення. Це підкреслює важливість взаємодії та співпраці між фармацевтами та лікарями у контексті надання кваліфікованої допомоги пацієнтам.

Надалі проаналізовано рекомендації фармацевтичних працівників при відпуску комбінованих ораль-

них контрацептивів (КОК). Дослідження показало, що 67,5 % фармацевтів рекомендують пацієнткам дотримуватися регулярного прийому КОК в один і той самий час щодня. Також вони інформують відвідувачок про необхідність звернення до лікаря або фармацевта у разі виникнення небажаних реакцій. Опитування також показало, що 57,5 % фармацевтів надають інструкції щодо дій у випадку пропуску дози, а 52,5 % попереджають про можливі ризики взаємодії КОК з іншими лікарськими засобами. Крім того, 17,5 % фармацевтів рекомендують уникати куріння через його негативний вплив на ефективність та безпеку контрацептивів. Отримані дані підкреслюють важливу роль фармацевтів у наданні комплексної інформації, що сприяє підвищенню ефективності та безпеки застосування КОК.

У межах проведеного дослідження встановлено, що 20 % фармацевтичних спеціалістів активно надають відвідувачам рекомендації щодо використання додаткових онлайн-ресурсів та веб-сайтів, що охоплюють тематику планування сім'ї та контрацепції. Аналогічна частка фахівців (20 %) рекомендує мобільні додатки, які можуть слугувати інструментом для покращення розуміння і контролю над власним репродуктивним здоров'ям. Крім того, 12,5 % фармацевтів розповсюджують серед пацієнтів інформаційні брошури та пам'ятки, що описують різні методи контрацепції. Однак результати дослідження також виявили, що значна більшість фармацевтичних спеціалістів (60 %) не надають жодних ресурсних матеріалів своїм відвідувачам (рис. 2). Цей аспект вказує на потенційну недостатність інформаційної підтримки, що може бути критично важливою для підвищення обізнаності та ефективності вибору та викорис-

тання контрацептивних методів. Отримані дані відкривають перспективи для подальшого удосконалення ролі фармацевтів у виконанні освітніх та консультативних функцій у сфері репродуктивного здоров'я.

Згідно з результатами опитування, яке стосувалося міжпрофесійної взаємодії фармацевтів у контексті надання фармацевтичної опіки у сфері контрацепції, виявлено такі тенденції: 40 % опитаних фармацевтів активно залучені до професійних конференцій та зустрічей, орієнтованих на взаємне навчання й обговорення актуальних питань у цій галузі. Це свідчить про значущість таких платформ для професійного розвитку та обміну досвідом серед спеціалістів. Крім того, 22,5 % респондентів беруть участь у зазначених заходах, проте без подальшого уточнення специфіки їхньої участі. Водночас 10 % опитаних фахівців повідомили про регулярну взаємодію з лікарями, що свідчить про наявність прямих комунікаційних каналів між цими двома професійними групами. На жаль, 37,5 % фармацевтів вказали на відсутність будь-якої взаємодії з іншими фахівцями в галузі охорони здоров'я, що може вказувати на існуючі бар'єри у міжпрофесійній співпраці або на недостатню організаційну підтримку такої взаємодії. Отримані дані підкреслюють необхідність подальшого розвитку і підтримки міжпрофесійної взаємодії у фармацевтичній сфері як ключового аспекту для покращення якості медичних послуг, зокрема, у сфері контрацепції.

На рисунку 3 запропоновано алгоритм фармацевтичної опіки при відпуску контрацептивів. Стандартизація фармацевтичної опіки сприятиме оптимізації рекомендацій, які надають фармацевти, що, у свою чергу, підвищить ефективність застосування контрацептивів. Впровадження стандартизованих підходів

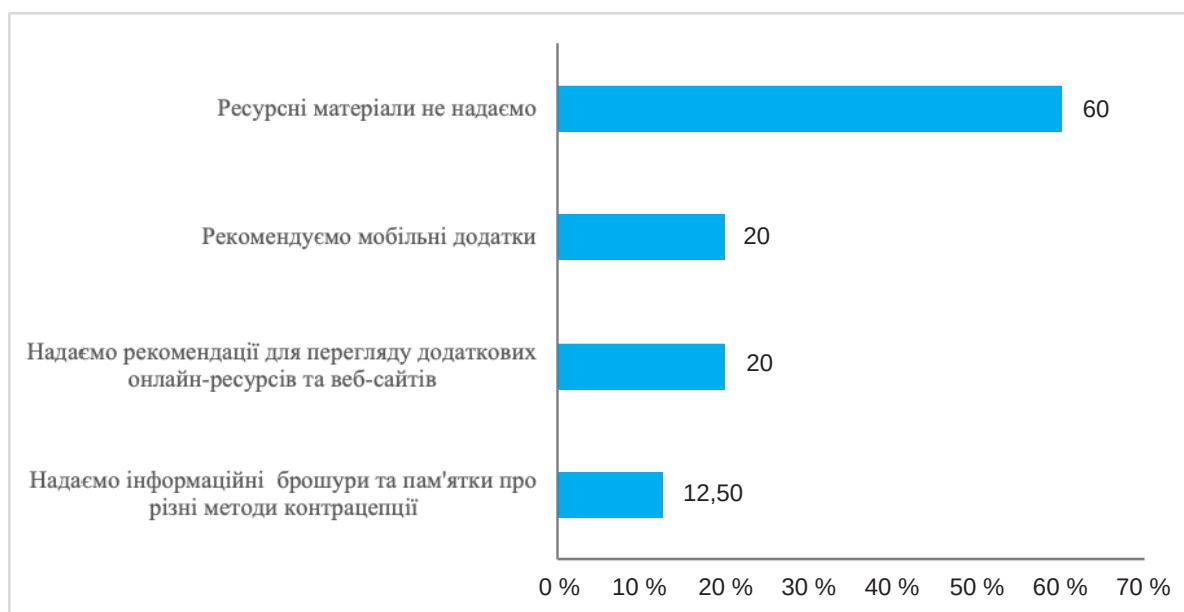

Рис. 2. Ресурсні матеріали щодо питань контрацепції, які надають фармацевтичні працівники своїм відвідувачам.

1. При зверненні відвідувачів з проханням відпустити бар'єрні засоби контрацепції:

- Уточнити наявність алергічних реакцій.
- При наявності алергії на латекс рекомендувати використовувати бензалконію хлорид у вигляді свічок. Пояснити правильність їх застосування.
- При відсутності алергії відпустити презервативи та пояснити дотримання терміну придатності засобу.

2. При зверненні з проханням відпустити комбіновані оральні контрацептиви:

- Перевірити наявність призначення лікаря. Якщо призначення відсутнє – рекомендувати звернутися за консультацією до лікаря.
- При наявності рецепта відпустити лікарський засіб. Пояснити, що лікарський засіб потрібно приймати кожного дня в один і той же час.
- Уточнити, чи застосовує відвідувачка інші лікарські засоби. Пояснити ризики можливих взаємодій.

3. При зверненні відвідувачів з питань екстренної контрацепції:

- Пояснити, що засоби необхідно прийняти якомога швидше і не пізніше, ніж через 72 год після незахищеного статевого акту.
- Рекомендувати якомога швидше звернутися до лікаря для отримання рецепта.
- Пояснити, що, якщо протягом 3 год після застосування таблеток виникає блювання, необхідно прийняти ще дві таблетки негайно.
- Запропонувати пройти тест на вагітність через 2–3 тижні після застосування екстренної контрацепції.

Рис. 3. Алгоритм фармацевтичної опіки при відпуску засобів контрацепції.

до фармацевтичної опіки забезпечує пацієнтам більш інформовану підтримку при виборі та використанні контрацептивних засобів, що сприяє покращенню якості медико-фармацевтичної допомоги.

Результати попередніх досліджень підтверджують важливу роль фармацевтичної опіки у сфері репродуктивного здоров'я, зокрема, у забезпеченні раціонального відпуску гормональних контрацептивів [5–12]. Виявлено, що збільшення повноважень фармацевтів щодо призначення гормональних контрацептивів у штаті Орегон дозволило уникнути більш ніж 50 випадків небажаних вагітностей та заощадити 1,6 млн доларів державних витрат [5]. Дослідження, проведене в Північній Кароліні, продемонструвало, що фармацевти здатні ефективно здійснювати підшкірне введення медроксипрогестерону ацетату. Рівень задоволеності пацієнтів, які отримали цю послугу від фармацевтів, порівняли із рівнем задоволеності осіб, які проходили процедуру в клініках планування сім'ї [6]. S. Patterson та спі-

вавт. провели комплексне дослідження з оцінки ефективності відпуску фармацевтами засобів прегестинових оральних контрацептивів разом із засобами екстренної контрацепції. Було встановлено, що даний підхід має позитивний вплив на використання ефективних методів контрацепції порівняно з рекомендацією звернутися за консультацією до лікаря [7]. Результати метааналізу 15 досліджень показали, що більшість фармацевтів і пацієнтів підтримують призначення гормональної контрацепції фармацевтами для розширення доступу та зменшення небажаних вагітностей [9]. Однак для успішної реалізації цієї практики необхідно подолати бар'єри, включаючи питання оплати, недостатність ресурсів та регуляторні аспекти [9–12].

Висновки. 1. Найпоширенішим методом контрацепції є бар'єрні засоби (77 %). До фармацевтів для вибору засобів контрацепції зверталися 14 % респондентів, а засоби екстренної контрацепції використовували 23 %.

2. Майже 90 % фармацевтів активно рекомендують пацієнтам презервативи як основний метод контрацепції, з урахуванням індивідуальних потреб відвідувачів. Однак їхня активність у наданні консультацій значною мірою залежить від запитів пацієнтів та наявності вільного часу.

3. Фармацевтична опіка відіграє важливу роль у забезпеченні безпечного та ефективного застосування комбінованих оральних контрацептивів. Фармацевти не лише рекомендують регулярне приймання препаратів (67,5 %), але й надають важливі інструкції щодо дій при пропуску дози (57,5 %) та попереджають про ризику взаємодії з іншими ліками (52,5 %). Вони також інформують про необхідність уникати куріння (17,5 %) та рекомендують додаткові ресурси для

контролю за репродуктивним здоров'ям (20 %). Однак відсутність інформаційної підтримки у 60 % випадків вказує на потребу вдосконалення фармацевтичної опіки для підвищення обізнаності відвідувачів.

4. Важливим завданням є розробка протоколу фармацевта для оптимізації фармацевтичної опіки при відпуску контрацептивів. Окрім того, необхідно збільшувати співпрацю лікарів та фармацевтів із питань використання засобів контрацепції шляхом залучення спеціалістів до професійних конференцій та зустрічей, орієнтованих на взаємне навчання та обговорення актуальних питань.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: authors have no conflict of interest to declare.

THE ROLE OF PHARMACEUTICAL CARE IN THE SELECTION AND USE OF CONTRACEPTIVES

O. A. Temirova, I. Yu. Savchenko

Bogomolets National Medical University, Kyiv

lfitsner@gmail.com

The aim of the work. To investigate the role of pharmaceutical care in the process of choosing and using contraceptives, as well as to determine the role of pharmacists in increasing the awareness of pharmacy visitors, improving their reproductive health, and ensuring the effectiveness of contraceptive methods.

Materials and Methods. The research used methods of information search, questionnaires, and comparative analysis. A questionnaire was done among 70 students and 40 pharmacy workers who answered questions about the choice, and use of contraceptives and the role of pharmaceutical support.

Results and Discussion. The results of the survey showed that condoms are the most common method of contraception among students (77 %), while 13 % use oral contraceptives and 10 % prefer the calendar method. The most important factors when choosing contraception for respondents were safety (85 %) and effectiveness (84 %). About 60 % of respondents believe that pharmacists have the necessary knowledge to provide quality advice, while 10 % of respondents turned to pharmacists for advice when choosing a contraceptive. A survey of pharmacists found that 88 % of them recommend condoms, while 12 % offer alternative methods of contraception. Most pharmacists (67 %) provide advice on the correct use of contraceptives when requested by visitors, while 97 % had requests for emergency contraception. It was established that 60 % of pharmacy workers do not provide visitors with informational resources on contraception.

Conclusions. Pharmaceutical care plays an important role in increasing public awareness of contraceptives, ensuring patients have access to informed support. An important task is the development of a pharmacist's protocol to optimize pharmaceutical care when dispensing contraceptives. In addition, it is necessary to increase the cooperation of doctors and pharmacists on contraceptives.

Key words: contraceptives; barrier contraceptives; pharmaceutical care; questionnaires; informational work.

Перелік бібліографічних посилань

1. Zhyhka N. Y., Slabkiy G. O., Shcherbinska O. S. The state of female reproductive health in Ukraine. *REPRODUCTIVE ENDOCRINOLOGY*. 2021. No. 60. P. 67–71. DOI: 10.18370/2309-4117.2021.60.
2. Sajadi-Ernazarova K. R., Martinez C. L. Abortion Complications. StatPearls Publishing. 2023. PMID: 28613544. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28613544/>.
3. Mahanova T. V., Tkachenko N. O. Analysis of the main trends of the domestic market of contraceptive medical products in the context of increasing the country's national security. *Social Pharmacy in Health Care*. 2022. Vol. 8. No. 3. P. 71–78. DOI: 10.24959/sphhcj.22.266.
4. Pharmacist Prescribing: Hormonal Contraceptives. NASPA. 2022. Available from: <https://naspa.us/blog/resource/contraceptives/>.
5. Association of Pharmacist Prescription of Hormonal Contraception With Unintended Pregnancies and Medicaid Costs / M. I. Rodriguez et al. *Obstetrics & Gynecology*. 2019. Vol. 133. No. 6. P. 1238–1246. DOI: 10.1097/aog.0000000000003265.
6. Picardo C., Ferreri S. Pharmacist-administered sub-

cutaneous depot medroxyprogesterone acetate: a pilot randomized controlled trial. *Contraception*. 2010. Vol. 82. No. 2. P. 160–167.

DOI: 10.1016/j.contraception.2010.01.013.

7. Improving effective contraception uptake through provision of bridging contraception within community pharmacies: findings from the Bridge-it Study process evaluation / S. Patterson et al. *BMJ Open*. 2022. Vol. 12. No. 2. P. e057348. DOI: 10.1136/bmjopen-2021-057348.
8. An Integrative Review of Curricular Considerations for Preparing Student Pharmacists to Prescribe Hormonal Contraception / R. H. Stone et al. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2021. P. 8667. DOI: 10.5688/ajpe8667.
9. Patient and pharmacist perspectives on pharmacist-prescribed contraception: A systematic review /

L. M. Eckhaus et al. *Contraception*. 2020. DOI: 10.1016/j.contraception.2020.10.012.

10. Sexual and reproductive health services provided by community pharmacists: a scoping review / J. Navarrete et al. *BMJ Open*. 2021. Vol. 11. No. 7. P. e047034. DOI: 10.1136/bmjopen-2020-047034.
11. Beal J. L., Illingworth Plake K. S. Social and legislative shaping of access to contraceptives and the pharmacist's role: A literature review. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2020. Vol. 16. No. 5. P. 628–636. DOI: 10.1016/j.sapharm.2019.07.005.
12. Pharmacy-based initiatives to reduce unintended pregnancies: A scoping review / P. Buckingham et al. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2021. Vol. 17. No. 10. P. 1673–1684. DOI: 10.1016/j.sapharm.2021.01.016.

References

1. Zhylyk N, Slabkiy G, Shcherbinska O. The state of female reproductive health in Ukraine: Literature review. RE [Internet]. 2021 Sep 24 [cited 2024 Aug 15];(60):67-71. Available from: <https://reproduct-endo.com/article/view/243085>.
2. Sajadi-Ernazarova KR, Martinez CL. Abortion Complications [Internet]. 2023 [cited 2024 Aug 15]. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28613544>.
3. Mahanova TV, Tkachenko NO. Analysis of the main trends of the domestic market of contraceptive medical products in the context of increasing the country's national security. *Social Pharmacy in Health Care*. 2022 Oct 12;8(3):71–8.
4. Pharmacist Prescribing: Hormonal Contraceptives [Internet]. NASPA. 2022. Available from: <https://naspa.us/blog/resource/contraceptives/>.
5. Rodriguez MI, Hersh A, Anderson LB, Hartung DM, Edelman AB. Association of Pharmacist Prescription of Hormonal Contraception With Unintended Pregnancies and Medicaid Costs. *Obstetrics & Gynecology*. 2019 Jun;133(6):1238–46.
6. Picardo C, Ferreri S. Pharmacist-administered subcutaneous depot medroxyprogesterone acetate: a pilot randomized controlled trial. *Contraception*. 2010 Aug;82(2):160–7.
7. Patterson S, McDaid L, Saunders K, Battison C, Glasier A, Radley A, et al. Improving effective contraception uptake through provision of bridging contraception within community pharmacies: findings from the Bridge-it Study process evaluation. *BMJ Open*. 2022 Feb;12(2):e057348.
8. Stone RH, Cieri-Hutcherson NE, Vernon V, Arellano R, Mospan C, Harris JB, et al. An Integrative Review of Curricular Considerations for Preparing Student Pharmacists to Prescribe Hormonal Contraception. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2021 Aug 12;8667.
9. Eckhaus LM, Ti AJ, Curtis KM, Stewart-Lynch AL, Whiteman MK. Patient and pharmacist perspectives on pharmacist-prescribed contraception: A systematic review. *Contraception*. 2021 Feb;103(2):66–74.
10. Navarrete J, Yuksel N, Schindel TJ, Hughes CA. Sexual and reproductive health services provided by community pharmacists: a scoping review. *BMJ Open*. 2021 Jul;11(7):e047034.
11. Beal JL, Illingworth Plake KS. Social and legislative shaping of access to contraceptives and the pharmacist's role: A literature review. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2020 May;16(5):628–36.
12. Buckingham P, Amos N, Hussaini SY, Mazza D. Pharmacy-based initiatives to reduce unintended pregnancies: A scoping review. *Research in Social and Administrative Pharmacy* [Internet]. 2021 Oct 1 [cited 2022 Jul 31];17(10):1673–84.

Відомості про авторів

Темірова О. А. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри клінічної фармакології та клінічної фармації, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Київ, Україна. E-mail: lfitsner@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9752-6898.

Савченко І. Ю. – магістр фармації, фармацевт-інтерн, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Київ, Україна. E-mail: irasavchenko4553@gmail.com, ORCID: 0009-0006-2310-8462.

Information about the authors

Temirova O. A. – PhD (Biology), associate professor of the Clinical Pharmacology and Clinical Pharmacy Department, Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine. E-mail: lfitsner@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9752-6898.

Savchenko I. Yu. – MD (Pharmacy), intern-pharmacist, Bogomolets National Medical University, Kyiv, Ukraine. E-mail: irasavchenko4553@gmail.com, ORCID: 0009-0006-2310-8462.